

פרשת וישב תשפ"ב
יהודה מלך ישראל

Dedicated in memory of Dr. Ellen Lassser LeVeé z"l by Yoel Dror

בראשית פרק לח

(טז) וַיֵּט אֱלִיָּהוּ אֶל הַדָּרֶךְ וַיֹּאמֶר הֲבֵה נָא אָבוֹא אֵלַיךָ כִּי לֹא יָדַע כִּי כָלְתוּ הוּא וְתֹאמַר מַה תִּתֶּן לִי כִּי תָבוֹא אֵלַי :
(יז) וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדֵי עֲזִים מִן הַצֹּאן וְתֹאמַר אִם תִּתֶּן עֲרֹבוֹן עַד שְׁלֹחַךָ : (יח) וַיֹּאמֶר מָה הָעֲרֹבוֹן אֲשֶׁר אֶתֶּן לָךְ וְתֹאמַר חֲתָמָךְ וּפְתִילֶךָ וּמִטְעָךְ אֲשֶׁר בְּיָדְךָ וַיִּתֶּן לָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ וַתְּהַר לוֹ : (יט) וַתִּקֶּם וַתִּלְךָ וַתִּסֶּר צַעֲיָפָה מֵעֲלֶיהָ וַתִּלְבַּשׁ בְּגָדֵי אֱלֻמְנוּתָהּ : (כ) וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה אֶת גְּדֵי הָעֲזִים בְּיַד רַעְהוּ הָעֶדְלָמִי לְקַחַת הָעֲרֹבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצָּאָהּ : (כא) וַיִּשְׁאַל אֶת אֲנָשֵׁי מְקוֹמָהּ לֵאמֹר אַיֵּה הַקִּדְשָׁה הוּא בְּעֵינַיִם עַל הַדָּרֶךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא הִיְתָה בָּזָה קִדְשָׁה : (כב) וַיֵּשֶׁב אֶל יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא מִצָּאָתִיָּהּ וְגַם אֲנָשֵׁי הַמְּקוֹם אָמְרוּ לֹא הִיְתָה בָּזָה קִדְשָׁה : (כג) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה תִּקַּח לָהּ פֶּן נִהְיֶה לְבוֹז הִנֵּה שְׁלַחְתִּי הַגְּדֵי הָזֶה וְאַתָּה לֹא מִצָּאָתָהּ : (כד) וַיְהִי כַּמִּשְׁלֹשׁ חֳדָשִׁים וַיִּגַּד לַיהוּדָה לֵאמֹר זָנַתָּ תָמַר פְּלִתָּךְ וְגַם הִנֵּה הָרָה לְזַנוּנַיִם וַיֹּאמֶר יְהוּדָה הוֹצִיאֶנָּה וְתִשְׂרָף : (כה) הוּא מוֹצֵאת וְהִיא שְׁלֹחָה אֶל חַמִּיָּה לֵאמֹר לֵאשִׁשׁ אֲשֶׁר אֵלָהּ לוֹ אֲנֹכִי הָרָה וְתֹאמַר הֲכֹר נָא לְמִי הַחֲתָמָת וְהַפְתִּילִים וְהַמִּטְעָה הָאֵלֶּה : (כו) וַיִּכַּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צְדָקָה מִמֶּנִּי כִּי עַל פֶּן לֹא נִתְּתִיָּה לְשִׁלָּה בְּנִי וְלֹא יִסָּף עוֹד לְדַעְתָּהּ : (כז) וַיְהִי בַעֲת לְדַתָּהּ וְהָנָה תֹּאוּמִים בְּבִטְנָהּ : (כח) וַיְהִי בְלִדְתָּהּ וַיִּתֶּן יָד וַתִּקַּח הַמִּיָּלְדָת וַתִּקְשֶׁר עַל יָדוֹ שְׁנֵי לֵאמֹר זֶה יֵצֵא רֵאשִׁינָה : (כט) וַיְהִי כַּמִּשָּׁב יָדוֹ וְהָנָה יֵצֵא אַחִיו וְתֹאמַר מַה פְּרִצְתָּ עָלַיךָ פָּרֶץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פָּרֶץ : (ל) וְאַחַר יֵצֵא אַחִיו אֲשֶׁר עַל יָדוֹ הַשְּׁנֵי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח :

רש"י
(טז) **ויט אליהו אל הדרך** - מדרך שהיה בה נטה אל הדרך אשר היא בה, ובלשון לע"ז דשטוליי"ר [לסטות]: **הבה נא** - הכיני עצמך ודעתך לכך. כל לשון הבה לשון הזמנה הוא, חוץ ממקום שיש לתרגמו בלשון נתינה, ואף אותן של הזמנה קרובים ללשון נתינה הם: (יז) **ערבון** - משכון: (יח) **חתמך ופתילך** - עזקתך ושושיפך, טבעת שאתה חותם בה, ושמתך שאתה מתכסה בה: **ותהר לו** - גבורים כיוצא בו, צדיקים כיוצא בו: (כא) **הקדשה** - מקודשת ומזומנת לזנות: (כג) **תקח לה** - יהיה שלה מה שבידה: **פן נהיה לבוז** - אם תבקשנה עוד יתפרסם הדבר ויהיה גנאי, כי מה עלי לעשות עוד לאמת דברי: **הנה שלחתי הגדי הזה** - לפי שרימה יהודה את אביו בגדי עזים, שהטביל כתנת יוסף בדמו, רמוהו גם אותו בגדי עזים: (כד) **כמשלש חדשים** - רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם, ולשון כמשלש חדשים, כהשתלש החדשים, כמו (אסתר ט כב) ומשלוח מנות, (ישעיה יא יד) משלוח ידם, וכן תרגם אונקלוס כתלתות ירחיא: **הרה לזנונים** - שם דבר, מעוברת כמו (שמות כא כב) אשה הרה, וכמו (שה"ש ו י) ברה כחמה: **ותשרף** - אמר אפרים מקשאה משום רבי מאיר בתו של שם היתה, שהוא כהן, לפיכך דנוה בשרפה: (כה) **הוא מוצאת** - לישרף: **והיא שלחה אל חמיה** - לא רצתה להלבין פניו ולומר ממך אני מעוברת, אלא לאיש אשר אלה לו, אמרה אם יודה מעצמו, יודה, ואם לאו ישרפוני, ואל אלבין פניו. מכאן אמרו נוח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים: **הכר נא** -

אין נא אלא לשון בקשה, הכר נא בוראך ואל תאבד שלש נפשות: (כו) **צדקה** - בדבריה: **ממני** - היא מעוברת. ורבותינו ז"ל דרשו שיצאה בת קול ואמרה ממני ומאתי יצאו הדברים, לפי שהיתה צנועה בבית חמיה גזרתי שיצאו ממנה מלכים, ומשבת יהודה גזרתי להעמיד מלכים בישראל: **כי על כן לא נתתיה** - כי בדין עשתה, על אשר לא נתתיה לשלה בני: **ולא יסף עוד** - יש אומרים לא הוסיף. ויש אומרים לא פסק [וחבירו גבי אלדד ומידד (במדבר יא כה) ולא יספו, ומתרגמינן ולא פסקו]: (כז) **בעת לדתה** - וברבקה הוא אומר (כב כד) וימלאו ימיה ללדת, להלן למלאים וכאן לחסרים: **והנה תאוּמִים** - מלא, ולהלן (כה כד) תומים, חסר, לפי שהאחד רשע, אבל אלו שניהם צדיקים: (כח) **ויתן יד** - הוציא האחד ידו לחוץ, ולאחר שקשרה על ידו השני החזירה: (כט) **פרצת** - חזקת עליך חוזק: (ל) **אשר על ידו השני** - ארבע ידות כתובות כאן כנגד ארבעה חרמים שמעל עכן שיצא ממנו. ויש אומרים כנגד ארבעה דברים שלקח, (יהושע ז כא) אדרת שנער, ושני חתיכות כסף של מאתים שקלים, ולשון זהב אחד: **ויקרא שמו זרח** - על שם זריחת מראית השני:

Rembrandt, Judah and Tamar (DomQuartier, Salzburg)

בראשית פרק לז

(א) וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְוָרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן : (ב) אֵלֶּה תִּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן שִׁבְעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת אָחִיו בְּצֹאן וְהוּא נָעַר אֶת בְּנֵי בְלָהָה וְאֶת בְּנֵי זֵלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבָרֵם רָעָה אֶל אָבִיהֶם : (ג) וַיִּשְׁרָאֵל אֶהָב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בְּנָיו כִּי בֶן זִקְנִים הוּא לוֹ וְעֵשָׂה לוֹ כְּתִנֶּת פָּסִים :

רש"י

(א) **וישב יעקב וגו'** - אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים [הגונים] וחשובים לפרש היאך נתיישבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החורים, פירש לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארוכה כל גלגולי סבתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם. וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד נח, פלוני הוליד פלוני, וכשבא

לנח האריך בו. וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם, ומשהגיע אצל אברהם האריך בו. משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש בחול וכוברו בכברה עד שמוצא את המרגלית, ומשמצאה הוא משליך את הצרורות מידו ונוטל המרגלית. (דבר אחר וישב יעקב הפשתני הזה נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הזה, היה פיקח אחד משיב לו ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו, כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר מי יכול לכבוש את כולו, מה כתיב למטה (פסוק ב) אלה תולדות יעקב יוסף, דכתיב (עובדיה א יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש, ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם): **(ב) אלה תולדות יעקב** - אלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל יישוב. סבה ראשונה יוסף בן שבע עשרה וגו' על ידי זה נתגלגלו וירדו למצרים. זהו אחר פשוטו של מקרא להיות [דבר] דבור על אופניו. ומדרש אגדה דורש, תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים, אחת שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לבן אלא ברחל, ושהיה זיו איקונין של יוסף דומה לו, וכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף, זה נשטם וזה נשטם, זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו, וכן הרבה בבראשית רבה (פד ו). ועוד נדרש בו וישב ביקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישב בשלוה אומר הקדוש ברוך הוא לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה: **והוא נער** - שהיה עושה מעשה נערות, מתקן בשערו ממשמש בעיניו, כדי שיהיה נראה יפה: **את בני בלהה** - כלומר ורגיל אצל בני בלהה, לפי שהיו אחיו מבזין אותו והוא מקרבן: **את דבתם רעה** - כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו, שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזולזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, וחשודים על העריות. ובשלתן לקה. על אבר מן החי (לעיל פסוק לא) וישחטו שעיר עזים במכירתו, ולא אכלוהו חי. ועל דבה שספר עליהם שקורין לאחיהם עבדים, (תהלים קה יז) לעבד נמכר יוסף. ועל העריות שספר עליהם, (להלן לט ז) ותשא אשת אדוני וגו': **דבתם** - כל לשון דבה פרלידי"ץ בלע"ז [רכילות] כל מה שהיה יכול לדבר בהם רעה היה מספר: **דבה** - לשון (שיר ז י) דובב שפתי ישנים: (ג) **בן זקונים** - שנולד לו לעת זקנתו. ואונקלוס תרגם בר חכים הוא ליה כל מה שלמד משם ועבר מסר לו. דבר אחר שהיה זיו איקונין שלו דומה לו: **פסים** - לשון כלי מלת, כמו (אסתר א ו) כרפס ותכלת, וכמו (שמואל ב' יג יח) כתונת הפסים, דתמר ואמנון. ומדרש אגדה על שם צרותיו שנמכר לפוטיפר ולסוחרים ולישמעאלים ולמדינים:

בראשית פרק לה

(ט) וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב עוֹד בָּבֹאוֹ מִפְּדֵן אֶרֶם וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ : (י) וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים שְׁמֶךָ יַעֲקֹב לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל :

רש"י

(ט) **עוד** - פעם שני במקום הזה, אחד בלכתו ואחד בשובו: **ויברך אתו** - ברכת אבלים: (י) **לא יקרא שמך עוד יעקב** - לשון אדם הבא במארב ועקבה אלא לשון שר ונגיד: